

Марјан Јакубјец

ВУК КАРАЦИЋ И ПОЉСКА ФОЛКЛОРИСТИКА II ПОЛОВИНЕ  
XIX И ПОЧЕТКА XX ВЕКА

За време међународног симпозијума, који је био организован у Београду 1964. године поводом стогодишњице смрти Вука Караџића, имали смо могућност да покажемо,<sup>1</sup> како значајну улогу су одиграли његови радови не само у формирању пољске фолклористике почетка XIX века, већ – наравно посредно, благодарећи његовом епохалном издању народних песама – у великом прелому у пољској књижевности тих времена. Нарочито важна за тај прелом расправа Казимјежа Бродзињског „О класичности и романтичности као и о духу пољске поезије” објављена 1818. године у часопису „Pamiętnik Warszawski”, показује трагове лектире не само Хердера, браће Шлегел и де Стал, већ исто тако извесних сугестија, које је Бродзињски добио читајући у оригиналу или преводу Вукове збирке. Нема сумње у томе да је лектира тих песама помогла Бродзињском да формира мисао, да се књижевност може обновити само окретањем народним песамама, јер само црпење из тог извора може да обезбеди књижевности оригинални и национални карактер. Три године после објављивања те расправе, када је Бродзињски већ радио на преводима српских народних песама, говорио је на седници Варшавског друштва пријатеља наука, да се примио тог посла у циљу, да покаже код самог извора „укус, обичаја а можда и историју нашег и братских народа”.

---

<sup>1</sup> Poczatki slawy literackiej Wuka Karadżicia w Polsce (Београдски Универзитет. Анали Филолошког факултета. Свеска 4, година 1964, Београд 1966, с. 177–183). – О личним везама Вука Караџића с Пољацима. Ћ. Живановић, Вук и Пољаци. (Борба 26 I 1964); В. Франчић, Vuk Stefanović Karadžić w kregu slowianofilów polskich (Pamiętnik Slowianski, 1966, т. XVI, с. 26 – 42); Ћ. Живановић, Први Вукови сусрети с Пољацима (Српска Академија Наука и Уметности, Вуков зборник. Београд 1966, с. 291 – 315).

Исто тако имали смо већ прилику доказати, да је Вук био најбољи учитељ таквих пољских сабирача народних песама, као што су Лах Ширма, Вацлав с Олеска (Vaclav Zaleski), Жегота Паули и Казимјеж Владислав Вујћицки. Овај последњи, користећи се Вуковим примером чак је тражио у Пољској гусларе и када је штампао своју збирку пољских народних песама, применио је потпуно Вуково искуство и систем.

Последњу и највећу улогу у историји пољске рецепције Вуковог дела одиграо је у првој половини XIX века Адам Мицкјевич. Његова предавања о српској народној песми у Француском колежу у Паризу садрже, као што је познато, оригиналне идеје. Писало се о тим предавањима много,<sup>2</sup> историчари књижевности већ су давно пронашли изворе, које је Мицкјевич искористио, проанализирали управо сваку реченицу тих предавања. Сама Вукова личност, као што знамо, непосредно није Мицкјевича интересовала. Па ипак до сада нико, чак и најбољи познавалац проблема фолклористике Мицкјевича, Јулијан Кшизановски<sup>3</sup> није обратио пажњу на то, да сама концепција народне песме и њене улоге у формирању књижевности код словенских народа, коју је тај велики песник-предавач створио, не би могла да постане без познавања Вуковог дела.

Даљи развитак односа пољске јавности према Вуку Караџићу је био тесно повезан са развитком фолклористике и славистике. Већ педесетих година прошлог столећа опажа се у Пољској покушај теоретских размишљања о значају етнографије и фолклористике.<sup>4</sup> У дискусијама у вези с тим питањем су учествовали Јузеф Игнаци Крашевски, Јулијан Клачко, Јулијан Сјемјењски, Винценти Пол. Сви су они познавали или у преводима или у оригиналу Вукове збирке народних песама. Исто тако и они су већ у ново време и у новим приликама веровали, да је народна књижевност темељ националне литературе. У својим теоретским разматрањима врло често су се обраћали праоцу пољске фолклористике Зоријану Доленги Ходаковском, а исто тако великом Србину.

Било би врло интересантно проследити, у каквој је мери био Вук инспиратор и пример за делатност највећег пољског сабирача народних песама, Оскара Колберга (1814–1890) који је, као што је познато, извршио

<sup>2</sup> Ђ. Живановић, Мицкјевич и Вук (Научни састанак слависта у Вукове дане. Реферати и саопштења. 2. Београд 1972, с. 169 – 185),

<sup>3</sup> J. Krzyzanowski, Literatura ludowa w prelekcjach peryskich Mickiewicza (Ludowość Mickiewicza. Praca zbiorowa. Warszawa 1958, s. 470 – 513).

<sup>4</sup> J. Krzyzanowski, Folklorystyka polska (G. Cocchiara, Dzieje folklorystyki w Europie. Warszawa 1971, s. 627 638); Dzieje folklorystyki polskiej. 1800 – 1963. Epoka przedkolbergowska. Pod redakcją G. Kapeluś i J. Krzyzanowskiego. Wrocław – Warszawa – Kraków 1970.

гигантско дело око описивања живота и културе пољског села. Његово епохално дело „Народ, његови обичаји, начин живота, језик предања, пословице, обреди, чари, игранке, песме, музика и плес”<sup>5</sup> има у Пољској исти значај, као Вукове збирке код Јужних Словена. За свог живота, између 1857. и 1890. године, Колберг је објавио више од 30 свезака тог дела и исто толико материјала је оставио у рукопису. „Сабрана дела” Оскара Колберга су штампана тек у последње време у 66 свезака.<sup>6</sup> Исто тако као Вукове збирке народних песама оне нас просто чуде богатством грађе, дају широку панорамску слику колективног живота пољског сељака пре сто година и представљају неисцрпни извор података не само за фолклористику, већ исто тако за историју, социологију, етнографију и музикологију. Колберг је путовао по земљи више од 50 година. Исто тако као Вук Караџић није се ограничавао простором етнографске Пољске. Својим истраживањима је обухватио велике просторе Источних Словена: Карпатске Русије, Црвене Русије, Белорусије, Украјине а исто тако западних Словена: Полаба, Лужичких Срба, Чеха и Словака. Савремени истраживачи фолклорног наслеђа Колберга већ су обратили пажњу на то, да је он главни предмет својих интересовања, пољски етнографски простор, видео пре свега на тлу целог Словенства и сам је осећао своју припадност тој широкој словенској заједници.<sup>7</sup>

Колберг се исто тако интересовао за јужне Словене. Још 1857. године, дакле на почетку своје научне делатности, он је извршио једно путовање од неколико недеља по Словенији, по земљама централне Хрватске, по Истри и далматинској обали. Претпоставља се да је тамо путовао са циљем да сабира народне песме за своје компаратистичке студије о „духу народне музике”, као што је у то време писао Јозефу Игнацију Крашевском. На жалост, не знамо појединости тог путовања.<sup>8</sup> Успео је само да сакупи нешто материјала, који је хтео да среди после повратка у Варшаву и упознао се са неким штампаним збиркама народних песама.

Четрнаест година после путовања по земљама јужних Словена, 1871. године, Колберг је објавио у часопису „Газета Полска” једну опширну

<sup>5</sup> O. Kolberg, *Lud. Jego zwyczaje, sposob zycia, mowa, podania, przyslowia, obrzedy, gusla, zabawy, piesni, muzyka i tance*. Warszawa od 1857.

<sup>6</sup> O. Kolberg, *Dziela wszystkie*. Tom 1 – 66, Wroclaw–Poznan 1961 – 1971.

<sup>7</sup> E. Miller, A. Skrukova, *Studia, rozprawy i artykuly Oskara Kolberga* (O. Kolberg, *Dziela wszystkie*, t. 63, Wroclaw-Poznan 1971, s. XVI.).

<sup>8</sup> A. Skrukwa, *Poludniowoslowianskie prace i materialy Oskara Kolberga* (Ludowość dawniej dziś. *Studia folklorystyczne* pod red. R. Górskiego i J. Krzyzanowskiego. Wroclaw–Warszawa–Kraków–Gdansk 1973, s. 119–130).

студију „Слике из живота јужних Словена”.<sup>9</sup> То је била једна од регионалних монографија Словена, које је намеравао да обрађује и издаје. Тим радом је хтео да заинтересује пољску јавност са етничким и културним животом словенске браће на југу. Није наш задатак да анализирамо тај рад. Нема сумње у томе, да је то с једне стране пример добре компилације а с друге стране подробне и солидне карактеристике народа савремене Југославије. Основни извор информација, којим је се Колберг послужио, била је књига у два тома писца, који се скривао под псеудонимом Janus Pannonius „Illyrien und Dalmatien oder Sitten, Gebräuche und Trachten der Illyrier und Dalmatien und ihrer Nachbarn”, штампана 1830. године. То је била као што знамо, прерада дела Baltazara Hacqueta, познатог бечког хирурга и природњака, од 1787. професора природних наука на универзитету у Лавову и од 1805. универзитета у Кракову, „Abbildung und Beschreibung der südwest – und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven”, штампаног још 1801. године у Лајпцигу. Колберг је превео готово сав текст Pannoniusa, премештајући ред појединих глава и уводећи накнадно описе, информације и песме из других извора као и у извесној мери из својих личних бележака.<sup>10</sup>

Колберг је добро познавао Вукова дела.<sup>11</sup> Имао их је под руком у библиотекама Варшаве и Кракова а исто тако могао се њима користити за време свог путовања по земљама јужних Словена. У поменутиим „Сликама из живота јужних Словена” објашњавао је према Вуку термине „вјештице” и „бахорице”. Исто тако позивао се на преводе српских народних песама Романа Зморског. Помињао је Караџића кад је описивао Скадар. Према Вуку је спроводио класификацију српских дијалеката. Најзад сама фолклористичка концепција Колберга остаје у вези са Вуковим искуством.

Дела и искуство Вука Караџића нису били туђи исто тако другом пољском истакнутом сабирачу народних песама, Михалу Федеровском (1853–1923). Са Вуковим збиркама народних песама сигурно га је упознао Роман Зморски, с којим се спријатељио још у младим годинама и одржавао везе. Сигурно је читао његове преводе. На Федеровског је исто тако утицао Јан Карлович, човек дубоко образован који се оспособио на научни рад на универзитетима Москве, Берлина, Хајделберга и Париза,

<sup>9</sup> O. Kolberg, *Dziela swzystikie*, t. 63, s. 26 i sl.

<sup>10</sup> E. Miller, A. Skrukwa, *Studia, rozprawy i artykuly Oskara Kolberga*, s. XVIII.

<sup>11</sup> J. Burszta, *Kontakty Oskara Kolberga z etnografami i folklorystami slowianskimi (Z polskich studiów slawistycznych. Seria 3. Nauka o literaturze. Warszawa 1968, s. 203–209.*

одличан познавалац европског а у томе и словенског фолклора. И он је сигурно обратио Федеровском пажњу на Вукове збирке. Федеровски, као што је познато, сабирао је белоруске народне песме. Сам његов систем сабирања тих песама сматра се данас застарелим према светском нивоу фолклористике краја XIX и почетка XX века. Нарочито може се дискутирати о квалификацији тих песама. Тај систем и квалификација нису били оригинални, Федеровски их је примио од Карловича, који је био повезан са романтичном традицијом. Федеровски исто као романтичари записивао је све без изузетака.<sup>12</sup> Хтео је – како се данас у Пољској подвлачи – дати фотографски тачну слику свију делова народне културе. Исто тако као романтичари Федеровски се одушевљавао тим материјалом. На сваком кораку види се код њега права Вукова вредноћа и марљивост.

Име Караџића је било повезано у Пољској крајем XIX и почетком XX века не само са фолклористиком и сабирањем народних песама, већ исто тако с превођењем српске народне поезије на пољски језик. Прво место међу преводиоцима је заузео Роман Зморски (1822–1867). Пошто се о његовим преводима писало већ доста много,<sup>13</sup> нећемо се задржавати на том питању. Довољно је само напоменути, да је он у одређеној историјској епохи задовољио потребе пољске јавности у том погледу. Овде ћемо се задржати само на односу Зморског према личности Вука Караџића. Зморски је био аутор јединог у пољској штампи опширног и топлог Вуковог некролога. Мислимо, да су то биле једне од најтоплијих и најсрдачнијих речи о великом Србину, написане у то време ван његове отаџбине. Зморски је познавао Вука лично и много га поштовао као човека и научењака. Свој некролог је упутио уредништву часописа „Tygodnik Piustrowany”, где је штампан већ после смрти самог Зморског.<sup>14</sup> Ево почетка тог чланка: „Три године је прошло – пише Зморски – кад је цео научни свет а пре свега тако још до сада сиромашан с обзиром на књижевне величине српски народ претрпео велики губитак. 8. фебруара 1864. године преминуо је у Бечу Нестор српске књижевности, њен васкрситељ, руководилац и неуморни радник, једини њен, до сада, понос, Вук Стефановић Караџић. Неизмерна услуга, коју је положио не само своме народу,

<sup>12</sup> J. Damrosz, Svlwetka naukowa Michala Federowskiego (M. Federowski, Lud bialoruski. Tom VII, Suplement do tomu V i VI. Warszawa 1969, s. 53 –76).

<sup>13</sup> К. Георгијевић, Српскохрватска народна песма у пољској књижевности. Студија из упоредне историје словенских књижевности. Београд, 1936, s. 222 – 272; M. Jakóbiec-Semkowowa, Rovhan Zmorski jako znawca i tłumacz ludowej poezji serbskiej (Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace literackie VII, Wroclaw 1963, s. 61 – 97).

<sup>14</sup> број 399 – 400

већ исто тако општем делу књижевности, сабирањем и објављивањем српских народних песама, преведених после на све образоване језике, учинила је његово име познато и поштовано у целој ученој Европи. Зато када је близу осамдесетогодишњи старац затворио у вечитом сну своје очи, часописи не само у братским словенским земљама, већ и на свима европским познатим језицима, пожурили су са чланцима о заслугама и животу покојника”.

„У кратком времену – пише Зморски на другом месту – у коме је нас судбина лично приближила, ја сам се поносио пријатељством благонаклоног старца. Његова необична, интересантна и племенита личност дубоко ми се урезала у мојој памети”. Зморски је дао подробну биографију Караџића. Кад је представљао његове заслуге за народ он је писао, да можда никада појединац није тако свестрано утицао на свој народ и није се толико прослужио народу, као што Вук. Ево интересантних карактеристика душевних особина Караџића: „Одлике његовог карактера биле су пре свега: здрав, трезвен, сељачки разум и тај диван инстинкт, тако често присутан простима, никаквим субтелностима непокованим интелектима, који им често показује прави пут међу вијугавим стазама и даје без напора погодити истину посред спољног блихтра и лажних привидности”. Зморски је нарочито подвукао Вукову упорност и необичну марљивост као и „еластичну гипкост духа”. „Изнад свих тих особина – писао је – као опромењујућа и оплемењавајућа ауреола владала је код њега ватрена љубав према народу и свему, шта је било своје, домаће”. „Вукова спољашност – читамо у том чланку – била је племенита и особито симпатична... Омиљеност, присутна многим знаменитим српским мужевима старијег поколења, сем неизрециве простоте показивала је слободну од сваке афектације озбиљност, која је изазивала поштовање, исто тако, као што можемо приметити код неких наших кметова, које ми поштујемо и који сами себе поштују... Његово лице, украшено седим брковима, је дахнуло искреношћу, миром и ничим не нарушеном ведрином духа, у чему је било верна слика његових психичких особина”. Према Зморском, Вук је могао „застидити младе људе не духа”. „Многе непознате анегдоте, изненадне фразе и несравњене сликовите изразе сипао је као бисер из уста тај насмејани старац”...

Велике заслуге у превођењу српских народних песама, сакупљених у Вуковим збиркама, на пољски језик, положио је исто тако Изидор Коперницки (1825–1891), лекар, чувени антрополог, учесник устанка 1863. године, од 1886. професор краковског универзитета, организатор Комисије за антропологију краковске Академије. После устанка Коперницки је био извесно време у Србији, где је научио српски. Коперницки је доста

писао о Србији: о скупљању народних песама у Босни, о српским антрополошким типовима и народним обичајима. Своје преводе народних песама почео је штампати 1888. године у часопису „Атенеум” у Варшави а 1889. је издао у Кракову књигу „На Видов-дан 1389–1889. Српске народне песме о Косовској бици, с предговором Т. Т. Жежа”.<sup>15</sup> Преводе Коперницког подрбно је проанализирао и оценио Крешимир Георгијевић<sup>16</sup> и имао право, кад је приметио, да тај пољски научењак, иако је преводио аматерски, ипак је доста добро успео да репродукује сваку појединост садржаја, да да снагу слика, простоту приповедања, ритам и грађу стиха и да ипак то не буде на штету пољског језика. Треба пожалити, што његових превода има тако мало, што он није дао бар онолико, колико је превео Зморски. Нас интересује друго питање: улога Коперницког у распрострањавању Вуковог дела међу Пољацима у новој епохи, у доба позитивизма, када је се променио однос освећених кругова према народној култури и народној песми. Коперницки је успео да да у то време у Пољској пуну подршку Вуковом наслеђу, да га прошири и учврсти.

Мало су били повезани са Вуковом традицијом други пољски преводиоци српске народне песме крајем XIX и почетком XX века, као што су Александар Хођко и Станислав Цишевски.

Вуково дело је било у то време предмет пажње чисто фолклористичких научних кругова, међу којима место аматера почели су заузимасти стручњаци, сакупљени у научним установама. Те установе имали су Пољаци у три центра: у Варшави, у Кракову и у Лавову. Варшавски фолклористи скупљали су се око часописа „Wisła”, краковски у Академији наука а лавовски у основаном 1895. године Етнографском друштву и његовом органу „Lud”.

Највећи интерес за јужнословенски фолклор и Вуково дело показивала је варшавска средина. Као доказ нека послужи факат, да је „Wisła” која је тако ретко објављивала преводе народних песама словенских народа, додељивала толико места јуначким песмама из збирки Караџића у преводу Романа Зморског и Изидора Коперницког. А Roman Zawiljinski кад је представљао у чланку начин сакупљања етнографских материјала,<sup>17</sup> у извесној је мери следовао Вуковом примеру: Сарадници тог часописа пажљиво су пратили нова издања Вукових дела. Главни њен инфор-

<sup>15</sup> I. Kopernicki, Na Vidov-dan 1389 – 1889. Pieśni serbskie o kosowskim boju w nowym przekladzie. Z przedmowa T. T. Jeża. Kraków 1889.

<sup>16</sup> К. Георгијевић, Српскохрватска народна песма у пољској књижевности, с. 305 – 322.

<sup>17</sup> R. Zawilinski, O sposobie gromadzenia materiałów etnograficznych (Wisła, I, 1887, s. 3 sl., 43 i sl., 83 i sl., 123 i sl.

матор о свему шта се у томе погледу дешавало код Срба био је Бро-преводац словенских књижевности, етнограф, књижевник, аутор драме о Краљевићу Марку, кад је штампао у „Wisli” расправу о задрузи код јужних Словена,<sup>18</sup> позивао се на Караџића као на највећи научни ауторитет. Други сарадник тог часописа, Станислав Цишевски, кад је давао историјско-библиографски преглед савремене српско-хрватске фолклористике писао је: „Заслуге Вука као сабирача народних песама и уопште етнографских материјала су заиста дивовске. Сам пореклом из народа, познавајући одлично његов живот, најбоље је могао упознати с њим учени свет, а неизмерно богатство српског и хрватског народа с обзиром на поезију и фолклор је проузроковало, да подижући себи споменик својим етнографским и лингвистичким радовима, а пре свега збиркама народних песама, истовремено је стекао европску славу за свој поетски народ”.<sup>19</sup>

Дозволите ми обратити пажњу на још један, можда ситан, ипак интересантан факат. 1897. године, као што је познато, сва Србија је спремала велику свечаност у вези са преношењем Вукових посмртних остатака из Беча у Београд. Српска Академија, чији је задатак био да то премештање организује, обавестила је о томе уредништво „Wisli”. Уредништво је замолило једног професора Београдског универзитета, да у њено име положи венац на мртвачком сандуку Караџића са натписом на пољском језику: „Уредништво пољског часописа ‚Wisla’ у знак великог поштовања заслужном мужу”. Тај професор је испунио поруку и после свечаности је јавио уредништву, да је тај венац био једини од западних и северних Словена. Било би интересантно дознати, ко је био тај професор.<sup>20</sup>

У популаризацији Вука и његовог дела у варшавској средини значајну улогу је одиграо познати пољски историчар, повезан са позитивистима, извесно време професор руског универзитета у Варшави, Адолф Павињски (1840–1896). У часопису „Biblioteka Warszawska” он је објавио 1873–1874. године опширну студију о Србији.<sup>21</sup> Шести део те студије је посветио српској књижевности, где је представио подробно Вукову биографију и дао карактеристику његове улоге у културном животу народа. Први пут у Пољској је описао борбу вођену око језичке реформе у Србији и приметио да су Караџића у тој борби подупрли највећи аутори-

<sup>18</sup> Wisla, 1889, s. 31 i sl.

<sup>19</sup> St. Ciszewski, Folklorystyka chorwacko-serbska. Przegląd historyczno-bibliograficzny (Wisla 1891, s. 871 i sl. i 1892, s. 18 i sl.

<sup>20</sup> Wisla, 1897, s. 627.

<sup>21</sup> A. Pawinski, Serbia. Zarysy historyczno-etnograficzne. (cz. IV, Biblioteka Warszawska, 1874, IV, s. 247 i sl.).



тети словенске науке. „Двојици велики људи, – Обрадовићу и Караџићу – писао је Павињски – захваљује новосрпска књижевност свој препород. То су били корифеји, који с обзиром на заслуге, с обзиром на утицај, који су произвели, немају себи равних. Они су дали тај први потицај развиту, који за њихово време и сада напредује по указаном њима путу”.

У краковској и лавовској средини интересовање за Вука Караџића и његово дело није било тако интензивно, као у Варшави. У Лавову, у часопису „Луд”, Станислав Косовски је објавио 1903. године из рукописа, који се и сада налази у библиотеци Ossolineum у Вроплаву једну опширну студију Станиславе Курликовске са описом српске свадбе.<sup>22</sup> Та расправа представља управо једну монтажу делова песама узетих из Караџићеве збирке сватовских песама. Круликовска је повезала преводе тих песама широким етнографским коментаром.

Вуково име је било живо такође у средини пољске политичке емиграције. Оно је се показивало у разним пољским листовима штампаним у иностранству. Понеки пут среће се исто тако у публикацијама Теодора Томаша Жежа (Зигмунта Милковског, 1824. – 1915). Жеж, као што видимо из његових мемоара,<sup>23</sup> упознао се са збиркама народних песама јужних Словена а нарочито са збиркама Караџића још 1848. године, захваљујући адвокату из Војводине Лази Симићу, код кога је извесно време становао. Симић му је те песме читао и преводио на немачки језик. С питањем улоге Караџића у животу српског народа упознао се ближе за време свог боравка у Србији између 1864. и 1866. године. Кад је описивао свој сусрет са Стојаном Новаковићем он је поменуо Вукову језичку реформу, која је, како пише, „на револуционарни начин” ревидирала школу Доситеја Обрадовића. У погледима Жежа на Караџића има доста неспоразума и погрешака, исто тако, како у свему, шта је писао о историји српског народа. Жеж је исто тако покренуо питање будућности српске народне песме. Према њему Вук је успео у одлучном моменту сабрати благо, које је још било живо у памети гуслара. Да то није учинио, нова времена би те песме избрисала из памети и она би пропала. Наследници старих гуслара сачували су само проседе певања својих претходника, само су их подражавали, ипак им недостаје оне фантазије која је оживљавала и чинила их носиоцима историје. Они су доживели судбину подражавалаца Хомера и Виргилија, који су хтели навући на ново, за класично прознато копито „Илијаду” и „Одисеју”. Жеж је врло високо оценио националну функцију

<sup>22</sup> Lud, IX, 1903, s. 31 i sl.

<sup>23</sup> T. T. Jeż (Z. Milkowski), Od kolebki przez zycie. Wspomnienia, tom I, Kraków 1936, s. 238.

народне песме и подвукао да су оне пробудиле патриотизам код народа. Он је огласио теорију, као да за прости народ прелаз под туђу, турску владавину било је ослобођење из тешког социјалног ропства. Српско „властелство”, пише Јеж, било је горе него турско ропство. Краљевић Марко постао је прво народни јунак и тек после општенародни: прва почаст га је стекла када је прешао Турцима (издао отаџбину) а друга када је ослобођени испод властелске владавине народ осетио турски јарам. Певачи, рапсодисти, тврди Јеж, променили су лик јунака: ренегата су претворили у родољуба и поставили у једном реду са царом Лазаром. „У томе претварању – цитирамо Јежа – он, тј. Краљевић Марко, заједно са браниоцима цркве и отаџбине, је послужио као пример у патриотском приспособљавању сељака за борбе за слободу и независност отаџбине.”<sup>24</sup>

Вук Караџић је исто тако ушао у Пољској у другој половини XIX и почетком XX века у синтезу историје не само светске, већ и пољске књижевности. Већ 1851. године пољски истакнути историчар и правник Вацлав Мађајовски пишући у првој свесци своје историје пољске књижевности о народној песми покренуо је питање српског народног песништва и Вукових збирки. Он је писао: „Као некада Гете, тако и ја вруће желим да се ко ускоро прихвати превођења тих песама на пољски језик: до сада их наине имамо само неколико, штампаних у часописима. Тешко је рећи, колико би такав рад донео користи, па и допринео разумевању наше унутрашње историје (јер Србин све шта је знао испевао је у својим песмама, по чему се у многим да објаснити живот наших предака све до XVI столећа) а и допринео историји словенске поезије”.<sup>25</sup> Исто тако Адам Хонори Киркор у својој познатој књизи „О књижевности братских словенских народа” издатој у Кракову 1874. године нарочито, је подвукао да је Вук Стефановић Караџић био „први творац националне српске књижевности”, да је створио српску азбуку, „очистио српски језик од туђих елемената” и створио српску граматику.<sup>26</sup> Од тих времена није било ни једне пољске књиге посвећене светској а нарочито словенској историји књижевности у којој Вук не би нашао достојно место и највишу оцену.

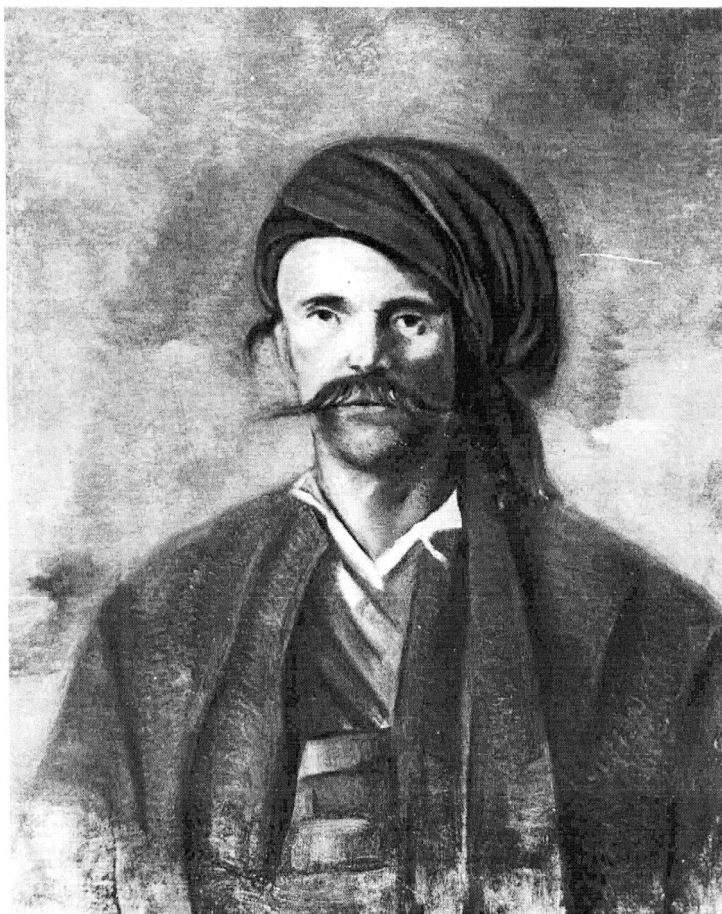
Кад се данас, из перспективе многих деценија, баца поглед на питање Вука Караџића код Пољака у другој половини XIX и почетком XX века, могу се уочити извесне појаве карактеристичне не само за тај про-

<sup>24</sup> tom III, Kraków 1937, s. 302, 316.

<sup>25</sup> W. A. Maciejowski, Piśmiennictwo polskie od czasów najdawniejszych aż do roku 1830. T. I, Warszawa 1851, s. 172.

<sup>26</sup> A. H. Kirkor, O literaturze pobratymczych narodów słowiańskich. Kraków 1874, s. 327.

блем, већ и за питање односа читаве пољске јавности према српскохрватској народној песми уопће. И поред великих промена у културном животу Пољака и поред тога, што се променио однос према општекултурној функцији фолклора, ауторитет Караџића и његовог дела не само да није се смањио, већ напротив много је порастао. Интерес за његово дело показали су не само песници, већ исто тако научењаци, фолклористи, историчари књижевности и публицисти. Велики Србин је учврстио у то време свој углед у читавој пољској јавности, стекао је славу, која се чува и до данашњег дана.



*Мина Вукомановић-Караџић: Бошњак са црвеним саруком  
(Народни музеј, Београд)*